

HJELMS SVÆRD

Af

Gunnar Knudsen.

Da jeg i 1935 udgav den Del af *Resens Atlas*, som omhandler Sydsjælland, hvori der findes en Beskrivelse af Herlufsholm, og forsynede Udgaven med oplysende Noter, var der een Ting, som jeg ikke fik opklaret, det var Historien om et gammelt Sværd, som skulde have hængt i Kirken paa den Tid, da *Resens Atlas* blev forfattet, i 1680'erne. Det hedder herom S. 74 i min Udgave: „Og endelig ses der i Kirken, i en Krog af Koret, et Sværd, beskadiget paa Spidsen, ved Siden af hvilket der paa Muren er skrevet følgende Vers: *Hoc septem innocuos qvondam necat ense vir unus* (d. v. s. med dette Sværd dræbte een Mand engang syv uskyldige)“. Hvem var denne Mand, og hvem var de syv uskyldige? Det burde jeg have oplyst i Noterne, men jeg er først senere kommet efter det og skal derfor søge at indhente det forsømte.

Det viser sig nemlig at være et Sværd, som *Herluf Trolle* har faaet fat paa ovre i Jylland, hvor han fra 1544 havde Ringkloster i Pant fra Kronen paa sin Hustru Birgitte Gøyes Vegne — hendes Fader Markus Gøye havde nemlig til sin Død været Lensherre der, og i det gamle Nonnekloster, som frem-

deles husede Klosterjomfruer, havde Birgitte faaet sin Opdragelse; hun besøgte senere ofte Stedet og elskede det højt.

Men hvad var det for et gammelt Sværd? Herom fortæller Præsten *Niels Andersen Svejstrup* 1623 i en latinsk Indberetning til den lærde *Ole Worm*, at han af sin Fader *Anders Mikkelsen*, der var den første fastboende Præst i *Dover* efter Øm Klosters Nedlæggelse, havde hørt den Historie, at *Dover Kirke* skulde have faaet sit Navn af, at en ridende Huskarl („*equus familiaris*“), som hed *Hjelm*, engang var kommet derhen. Han havde spist Frokost sammen med en Bonde, som gik og pløjede, og da der straks kom rendende syv andre Bønder, som var Mandens Fjender, havde han derfor slaaet dem ihjel, og det hedder sig, at Paven havde paalagt ham den Bod, at han skulde gaa rundt og tigge Bidrag sammen til Opførelse af en Kirke i *Dover*. Det fortælles ogsaa, at *Herluf Trolle*, da han var Forstander for Ringkloster ved Skanderborg, havde hjembragt til Herlufsholm *Hjelms Sværd*, der bar følgende Indskrift: *Hoc nocuos hostes septem necat ense vir unus* (d. v. s. med dette Sværd dræbte een Mand syv skadelige Fjender).

Indberetningen til *Ole Worm* er udgivet af *O. Nielsen* i *Danske Samlinger* 2. R. VI S. 155, men den har tidligere været benyttet af *Pontoppidan* i *Danske Atlas* IV S. 196-97, hvorfra den er gaaet over i Litteraturen. Men der er en Uoverensstemmelse, som vel bunder i forskellige Afskrifter, hvad jeg dog ikke er kommet til Bunds i; *Pontoppidan* har nemlig Sognavnet *Dover*, medens *O. Nielsens* Udgave har *Voer*, og Sammenhængen viser afgjort, at *Dover* maa være det rette.

Hvad er det nu for en Historie, vi har for os? Jeg ser ikke rettere, end at det maa være et gammelt navneforklarende Sagn. Folk paa Egnen har undret sig over Navnet *Dover* og spekuleret over, hvad det kunde betyde. Ordet *Dover* kendte de jo saa godt, for „*Dover*“ var noget de aad hver Morgen; *Davre* hedder jo paa Jysk altid *Dover*. Saa er Historien om den fremmede Rytter, som spiste *Davre* sammen med Bonden bag Ploven, opstaaet som Forklaring. At den fremmede bar Navnet *Hjelm* var heller ingen Tilfældighed, for i *Dover* Sogn har ligget en Landsby *Hjelmslev*, hvorefter *Hjelmslev* Herred har faaet sit Navn. Historien forklarer saaledes paa een Gang Sognavnet og Herredsnavnet!

Men det kan aldrig hænge rigtigt sammen. Den Mand, som Landsbyen *Hjelmslev* har faaet sit Navn efter, og som iøvrigt vistnok har heddet *Hjalmar*, maa have levet paa Rolf Krakes Tid, i det femte Aarhundrede eller deromkring, for i dette Tidsrum grundlagdes de Byer, som ender paa *-lev*. Og paa den Tid byggede man sandelig ikke Kirker; *Dover* Kirke er opført i den romanske Tid, vel snarest i det trettende Aarhundrede.

Som Indskrift bar Sværdet et latinsk Vers, og da det kun var Præster og Munke, der i Almindelighed beherskede dette Sprog, maa man forudsætte geistlig Medvirkning ved Indskriftens Tilblivelse. Vi kan af *Dover*-Præstens Indberetning slutte, at *Dover* Kirke tidligere — før hans Faders Tid — har været betjent af Munke fra *Øm Kloster*, og maaske er da Indskriften forfattet i *Øm*. Indskriften har vel snarest været anbragt paa Sværdgrebet, og ifølge Indberetningen skulde der da have staaet, at en Mand med

dette Sværd dræbte syv *skadelige* Fjender, medens Beretningen i Resens Atlas, der sikkert ogsaa maa være rigtig, eftersom den skyldes *Johan Brunsmann*, der 1668—77 var Rektor i Herlufsholm og derfor maatte kende Forholdene af Selvsyn, gaar ud paa, at Indskriften, der stod paa Kirkevæggen, meddelte, at een Mand med dette Sværd havde dræbt syv *uskyldige*. Det er indlysende, at dette med „de syv uskyldige“ passer meget daarligt ind i Historien, som vi har hørt den. Formodentlig er Indskriften paa selve Sværdet i Tidens Løb blevet utydelig, maaske ødelagt af Rust, og man har vel derfor villet ligesom bevare den ved at male den paa Væggen under Sværdets Plads, men det har rimeligvis ikke længer været muligt at læse den med fuld Sikkerhed.

Denne rustne gamle Slire, som Spidsen oven i Købet var brækket af, har Herluf Trolle altsaa erhvervet i Jylland. Skulde det være en eller anden fiffig jydsk Handelsmand, der har praktet den godtroende Søhelt denne værdiløse Genstand paa for en ublu Betaling? Ja maaske. Men vi har jo set, at Dover Kirke hørte under Øm Kloster, og man har jo Lov at tænke sig, at „Klenodiet“ har haft sin Plads her. I 1560 blev Øm Kloster nedlagt og omdannet til kongeligt Slot under Navnet *Emborg*, og ved denne Lejlighed er der muligvis blevet realiseret en Mængde gamle Sager, som Hans Majestæt ikke havde nogen Anvendelse for; her kunde have været en Lejlighed til at gøre et Kup. At Sværdet derimod skulde have været opbevaret paa Herluf Trolles egen Lensgaard Ringkloster er mindre sandsynligt. Man finder intet om Sagen i Herluf Trolles Brevveksling, men Udgiften af „Breve til og fra Herluf Trolle og Birgitte

Gjøe“, *G. L. Wad*, omtaler II S. 126 i en Note Sværdet som et Minde om Opholdet paa Ringkloster, og at det var hentet fra den nærliggende Voer Kirke, hvilket er en Misforstaaelse; om Fejltagelsen med Navnet Voer har vi allerede talt, og Beretningen har intet om, at Sværdet skulde have hængt i Dover Kirke.

Paa det fredhellige Sted Herlufsholms Kirke skulde man dog tro, at det gamle Sværd var sikret mod enhver Overlast — men dog blev det borte. *Melchior* skriver i sin Herlufsholms Historie, 1822, S. 399, at det fandtes endnu for et halvt Sekulum siden, men hvor det siden er blevet af, vides ikke! Han har maa-ske dog haft en Anelse om det, men af Hensyn til Skolens Værdighed ikke holdt af at sige det. Efter hvad vi kan skønne fra *A. Leths* Beretninger (Herlufsholms Historie, 1865) har der i sidste Halvdel af 18. Aarhundrede været en Periode, hvor det var rent forfærdeligt med Orden og Disciplin ved Skolen, Disciplene fandt paa de utroligste Ting og lavede et frygteligt Postyr. Kirken benyttede de uden videre som Legeplads. Herluf Trolles Sarkofag, et dejligt nederlandsk Arbejde af sort Marmor og hvid Alabast med røde Aarer, huggede de i Smaastykker — den er senere blevet restaureret af *H. V. Bissen* — og rundt omkring, spredt hele Kirken over i Stumper og Stykker, laa Herluf Trolles og hans Broders Rustninger, som 1816 blev pillet sammen og monterede paany. Det værste var dog Disciplenes Mishandling af den berømte Historiker *Arild Hvitfeldt*, der var stedt til Hvile i en Gravkælder under Kirkegulvet. Kisten var raadnet bort, og Disciplene tog Liget og rendte rundt og legede med det. Først da Aviserne havde udtalt deres Forargelse over denne usømme-

lige Adfærd, blev der sat en Stopper for det, og der blev ca. 1780 lavet en ny Kiste til den stakkels Historiker, som omsider fik Ro i sin Grav. Det var i denne „Nedgangstid“, at *Hjelms Sværd* gik tabt — det har vel ogsaa kunnet bruges til at lege med — og det nytter derfor ganske sikkert ikke at lede efter det, og da det jo ogsaa har været en uægte Klenodie, er Tabet vel til at bære.